

Keskustelua aikuiskasvatuksen roolista postmodernissa yhteiskunnassa

Pohjoismaisen sivistystyön, aikuispedagogiikan ja aikuiskoulutuksen seitsemäs tutkimuskonferenssi keräsi Göteborgiin Nordens Folkliga Akademihin yhteen 47 osanottajaa eri Pohjoismaista. Näistä maista oli osanottajien joukossa myös aikuiskoulutuksen ammattilaisia, jotka eivät itse välttämättä pitäneet tilaisuudessa alustusta. He olivat tulleet paikalle kuullakseen aikuiskasvatuksen tutkimuksesta eri pohjoismaissa. Konferenssin ideana olikin toimia tutkijoiden ja käytännön aikuiskasvatuksen ammattilaisten vuorovaikutusfoorumina, mikä ilmeisesti onnistui kohtalaisesti.

Konferenssin keskusteluissa ja alustuksissa korostui voimakas vapaan kansansivistystyön lähtökohtien uudelleenarvioinnin tarve. Nordens Folkliga Akademien rehtori *Arne Carlsen* referoi konferenssin avausalustuksessaan postmodernia ajattelua edustavia tutkijoita, joiden mukaan "nykyaika on päättynyt". Modernin valistusprojektin selkeä syy-seuraussuhdeajattelu on myös vanhentunut. Koska kansansivistysprojekti on ollut osa modernia projektia, on myös ihmiskäsityksemme ja lineaarinen aikakäsitys muuttumassa. Ihanne itseään sivistävästä ja valistavasta ihmisestä on muuttumassa. Kansansivistystyksen ja valistuksen tehtävänä oli Tanskassa luoda perustaa kansallisajattelulle.

Ruotsissa korostui valistava tiedon jakaminen. Nyt opiskelijat ovat osallistujia, jotka joutuvat jatkuvien transformaatioprosessien avulla päteväyttämään itseään. Aikaa leimaa rajaton informaatio ja siirtyminen kansallisuusajattelusta kansainvälisyyteen. Emme enää kokeile rajoja, vaan ylitämme niitä.

Tällaisessa tilanteessa entiset käsitteet eivät enää kelpaa. Metaforat korvaavat käsitteitä samalla tavoin, kuin renessanssista. Vapaa sivistystyö hakee omaa rooliaan valtion työvoimapolitiittisessa koulutuksessa, joka suuntautuu työttömyyden vähentämiseen. Vapaa sivistystyö hakee myös paikkaansa koulutusmarkkinoilla, joilla koulutusta myydään erilaisille työntekijäryhmille. Yli 50 prosenttia koulutuksesta suuntautuu jo nykyään näille uusille toiminta-alueille. Carlsenin mukaan elämme paradigman vaihdoksen aikaa, mutta tulee silti muistaa, että muutos ei tapahdu hetkessä.

Myös Steven Borishen mukaan elämme postmodernia aikaa, jossa ihmiset ovat neuroosin kaltaisen oppimishaasteen edessä. He joutuvat arvaamaan, millainen tulevaisuus heillä on edessään ja pelaamaan uhkapeliä. Riskiyhteiskunnassa tapahtuu "näkymättömiä muutoksia" ja ihmisten elämää leimaa uudenlainen kompleksisuus. Että nämä isot haasteet voisivat kääntyä positiivisiksi haasteiksi, tarvitaan entistä enemmän keskustelua, joiden avulla ihmisten on helpompaa antaa asioille merkityksiä.

Valtioiden voimakas investointi työmarkkinapolitiittisesti perusteltuun työelämän aikuiskoulutukseen näkyi niin tanskalaisten kuin myös ruotsalaisten esityksissä. Kansansivistystyksen parissa työskentelevät henkilöt toivat esille pelkonsa vapaan sivistystyön identiteetin laskusta. Heidän mielestään työelämän koulutukseen liittyvä pakollisuus uhkaa osanottajien vapaaehtoisuuteen ja omaan motivaatioon perustunutta vapaata kansansivistystyötä. Erityisesti suomalaisten alustajien esityksissä tuli esille tilanteet, joissa aikuiskasvatukselle haettiin uutta roolia postmodernissa yhteiskunnassa.

Kaikissa pohjoismaissa aikuiskoulutuksella on tärkeä rooli tietoyhteiskuntastrategioissa, joiden avulla valtioiden tasolla pyritään lisäämään kansakuntien kilpailukykyä kansainvälistyvillä ja globalisoituvilla työmarkkinoilla. Aikuiskoulutuksen tehtäväksi nähtiin demokratian ja yleisen työmarkkinakelpoisuuden lisääminen. Osanottajat virittivät kysymyksen yhteiskunnan vastuusta: Miten tulisi vaikuttaa siihen, että

oppiminen työssä olisi paremmin mahdollista. Suurin ongelma työpaikoilla on edelleen siinä, että työorganisaatioissa ollaan kyvyttömiä hyödyntämään työntekijöiden kompetensseja.

Työttömät ja vähän koulutusta saaneet henkilöryhmät ovat kohderyhmiä, joiden koulutuksen laatuvalvonta nähtiin myös tarpeelliseksi. Tässä tehtävässä tulisi synnyttää yhteistyötä ja verkostoitumista, jonka avulla voitaisiin luoda tarvittavia uusia visioita koulutustarjonnan painopisteistä ja suhteesta vapaan sivistystyön parhaimpiin perinteisiin.

Tilaisuudessa esiteltiin alustavasti käynnissä olevaa yhteispohjoismaista tutkimusprojektia "Kansansivistys ja työelämä" (Bjarne Wahlgren, Alger Klasson, Lars Arvidsson, Kari E. Nurmi). Projektin johtajana toimiva Bjarne Wahlgren toi esille esityksessään eri Pohjoismaiden tutkijoiden erilaiset lähtökohdat, jotka vaikeuttavat tutkijoiden vuorovaikutusta. Konferenssin osanottajat kritikoivat yhteisprojektia siitä, että sen näkökulmat näyttävät jäävän vielä kokonaan "modernin projektin" sisään. Näkökulmia ohjaa työkeskeisyys ja kansansivistystyön vanhentunut ja kapea tulkinta. Erojen korostamisen sijasta tulisi hakea yhteneväisyyksiä, joita pohjoismaissa on runsaasti, koska näissä maissa kohdataan yhteisiä ongelmia ja yhteisiä kilpailutilanteita.

Pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden ongelmat ovat nykyään hyvin samankaltaisia. Työmarkkina-kvalifikaatiot ja yleinen tiedontason nostaminen olivat esillä kaikissa pohjoismaissa. Myös kansalaisyhteiskunnan demokratian selviytymisongelmat ovat pinnassa maailmassa, jossa talous toimii jatkossa yhä globaalimmalla tavalla. Yhteispohjoismaisen projektin olisi syytä kiinnittää huomioita siihen, millainen käsitetaso projektissa valitaan. Mitä alhaisempi käsitetaso, sitä suuremmat ovat myös todennäköisesti erot eri Pohjoismaiden välillä.

Konferenssin keskusteluissa saimme runsaasti rohkaisevaa palautetta. Tutkimuksiamme pidettiin ajankohtaisina ja mielenkiintoisina. Seuraavassa konferenssissa järjestämisvastuu on Norjalla. Tilaisuudessa jäi hieman auki kysymys, toteutetaanko seuraava yhteispohjoismainen konferenssi Nordens Folkliga Akademin tiloissa vai viedäänkö konferenssi seuraavalla kerralla Trondheimiin, joka juhlii ensi vuonna 1000-vuotisjuhliaan.

Karin Filander